

א. אדם הרואה ראייה אחת של זיבה, אין היא אלא כדין ראיית קרי בעלמא, והרי הוא טובל מיד, ונטהר ב"הערב שמש".

ב. אדם הרואה שתי ראיות, הרי זה סופר שבעה ימים נקיים מזיבה, וביום השביעי טובל ונטהר בהערב שמש.

ג. אדם הרואה שלש ראיות, הרי זה סופר שבעה נקיים, טובל ביום השביעי, ונטהר בהערב שמש, ולכשיאיר היום השמיני מביא קרבן.

ד. ראה שלש ראיות וספר שבעה נקיים, וטבל ביום השביעי והעריב שמשו, וחזר ונעשה זב בלילה, שראה אור ליום השמיני שלש ראיות חלוקות, והיו כל שלשת הראיות בלילה, קודם שהגיעה השעה הראויה להביא קרבן זב, הרי זה סופר שוב, ונטהר מזיבתו השניה.

אך אינו מביא אלא קרבן אחד לשתי זיבותיו, מפני שאנו מחשיבים את שתי זיבותיו כזיבה אחת.

אבל אם נעשה זב החל מהיום השמיני בבוקר, אחר שהוא כבר יצא לשעה הראויה להביא קרבן – שתי זיבות הן.

וגם אם עדיין לא הביא את הקרבן על הזיבה הראשונה, הוא אינו יוצא בו ידי חובת הזיבה השניה, אלא הוא חייב להביא קרבן נפרד לזיבתו השניה.

ראוי בראשון, ולכן אף הטמא בראשון של רגל משלים בשאר ימי הרגל.

מתקיף לה רב פפא:

ט-ב והרי הניחא למאן דאמר: פסח (11) שני – תשלומין דראשון הוא, יפה אתה אומר: טומאה שאני, כיון שיש לה תשלומין בפסח שני.

אלא למאן דאמר: פסח שני – רגל בפני עצמו הוא, ואינו תשלומין לראשון, הרי שלא מצאנו בפסח תשלומין לטומאה, ולפיו, מאי איכא למימר?!

אלא, אמר מתרין רב פפא:

קסבר רבי יוחנן: לילה אינו נחשב "מחוסר זמן".

לא אמר רבי יוחנן שהטמא משלים, אלא כשנטמא באמצע הלילה, כיון שיצאה שעה בלילה הראויה לקרבן, וכמו שאמר "נטמא בלילה"! כי כבר משהגיע ליל החג נקרא כבר האדם "מחויב בקרבן" של חגיגה וראייה, אלא שהלילה מעכבו מלהקריב בפועל משום שאין מקריבין קרבנות אלא ביום, ואין זה כמי שלא הגיע עדיין זמן חיוב החגיגה. [רש"י מנחות ק א בסוף העמוד].

ואכתי תמהינן: ומי אמר רבי יוחנן הכי, שלילה אינו חשוב "מחוסר זמן"?!

והאמר רבי יוחנן:

11. בפסחים צג א נחלקו תנאים בגר שנתגייר בין שני פסחים או קטן שנתגדל בין שני פסחים, אם חייבים בפסח שני.
רבי סבר: מביא פסח שני, מפני שאין השני

תשלומין לראשון.
רבי נתן סבר: אינו מביא פסח שני, מפני שהשני תשלומין של ראשון הוא, וכל שאינו ראוי בראשון אינו ראוי בשני.

ה. ואם ראה ראייה אחת מתוך שלש ראיות הזיבה השניה בלילה, אור ליום השמיני, קודם שיצא לשעה הראויה להביא קרבן [שהיא ביום], ושתי ראיות ראה אחר כך ביום – אז משייכים את הראייה הראשונה שראה בלילה לזיבה השנייה, שראיית הלילה מצטרפת לשתי הראיות ביום השמיני, לזיבה חדשה, המחייבת אותו בקרבן נפרד.

וכך אמר רבי יוחנן: הואיל ואין קרבנות קרבים אלא ביום, אין נקראת ה"שעה הראויה להביא קרבן", אלא ביום.

ולפיכך: אם ראה ראיית זיבה אחת בלילה, אור ליום השמיני, ושתיים ביום, הואיל ושתי ראיות זוב היו כבר אחר שכבר יצאה השעה הראויה להביא קרבן, מצטרפת אליהן ראיית הלילה לשלש ראיות של זיבה חדשה – והרי זה מביא קרבן נפרד על זיבתו השנייה.

ואפשר לצרף את ראיית הלילה הראשונה לשתי ראיות היום, על אף שראיית הלילה היתה בזמן הראוי לקרבן הראשון ולא לשני, כמו שמצינו בכל ראייה ראשונה של זב, שאין לה כל דין זיבה, והרי היא כקרי בעלמא, ובכל זאת אם ראה לאחריה עוד זיבה מצטרפת הראייה הראשונה לראייה השניה, לעשותו זב.

אבל אם ראה שתיים ראיות בלילה, אור ליום השמיני, שאינה שעה הראויה לקרבן, וכבר נעשה זב בלילה, ואחר כך ראה עוד ראייה אחת ביום השמיני – הרי זה אינו מביא קרבן על הזיבה השניה.

וטעמו של דבר, הואיל ושתיים מתוך שלשת הראיות העושות אותו לזב, היו קודם שיצאה שעה הראויה להביא קרבן, ושתי ראיות כבר נחשבות לראיית זב, בזמן הראוי לקרבן הזיבה הראשונה, הרי הן משתייכות לזיבה הראשונה.

ואין כאן אלא ראיית זיבה אחת ביום השמיני, שאינה אלא כראיית קרי בעלמא.

ואי סלקא דעתך קסבר רבי יוחנן: לילה "אינו מחוסר זמן", נמצא שמתחילת ליל יום השמיני חשוב הוא כמי ש"ראוי לקרבן". ואם כן, אפילו אם ראה שתיים ראיות בלילה ואחת ביום, היה לו לרבי יוחנן לומר: מביא קרבן נפרד לזיבתו השניה, שהרי כל ראיותיו היו לאחר שעה ראויה לקרבן.⁽¹²⁾

ומשנינן: כי קאמר רבי יוחנן את דינו גבי זיבה – לדברי האומר "לילה מחוסר זמן" אמר כך.

אבל רבי יוחנן עצמו סובר, שלילה אינו מחוסר זמן, ולכן אפילו ראה כולן בלילה הרי זה מביא קרבן נפרד, וכל שכן שתיים בלילה ואחת ביום.

ותמהינן: והרי לדברי האומר לילה מחוסר זמן, פשיטא?!

כלומר: הניחא אם דברי עצמו הוא שאמר רבי יוחנן, הרי השמיענו שלילה מחוסר זמן הוא. אבל אם לא אמר כן אלא לדברי האומר לילה מחוסר זמן הוא, אם כן מה השמיענו רבי יוחנן?!

12. לדעת האומר לילה אינו מחוסר זמן, הרי אפילו אם ראה כל שלשת הראיות בלילה, הרי

ומשנינן: הרואה שתיים ביום השמיני ואחת בלילה שלפניו, אור ליום השמיני, איצטריכא ליה.

עיקר חידושו של רבי יוחנן הוא, שאפילו ראה ראייה ראשונה קודם שיצא לשעה הראויה להביא קרבן, אף הוא מביא קרבן נפרד לטהרתו.

וחידושו הוא: כי סלקא דעתך אמינא כאתקפתא [כקושייתו] דרב שישא [בכריתות גרסינן "ששת"] בריה דרב אידי על דברי רבי יוחנן –

דסבירא ליה, הואיל וראייה ראשונה שלו היתה קודם שיצא לשעה הראויה להביא קרבן, יש לדונה כהמשך זיבה ראשונה.

קא משמע לן רבי יוחנן כדרב יוסף, שאמר: כשם שמצאנו בכל זב בעל שלש ראיות, שהראיה הראשונה, אף שאין שם זיבה עליה אלא קרי בעלמא היא, בכל זאת מצטרפת היא אחר כך לשתי ראיות נוספות של זיבה כדי לעשותו זב בעל שלש ראיות, הוא הדין כאן, אף שהראיה הראשונה היתה בלילה, קודם לשעה שיצא לידי חיוב קרבן, והיא היתה אז נחשבת להמשך הזיבה הראשונה, מכל מקום, לאחר מכן היא מצטרפת לשתי הראיות של הזיבה החדשה, והרי זה כמי שראה שלש ראיות של זיבה חדשה.

שנינו במשנה: עבר הרגל ולא הו, אינו חייב

באחריותו. ועל זה נאמר: מעוות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להימנות:

אמר הקשה ליה בר הי חי להלל: (13)

כיצד נאמר שכוונת הכתוב "וחסרון לא יוכל להימנות" הוא על מי שלא חג בזמנו?

האי "להימנות" [וכי צריך היה הכתוב לומר: להימנות]?!

הרי להמלאות מיבעי ליה לומר, שהרי מילת הניגוד של "חסרון" הוא "מילוי", ולא "מינוי"?!?

אלא, כך הוא ביאור "וחסרון לא יוכל להימנות":

זה שמנוהו חבריו לדבר מצוה, שאמרו לו בוא עמנו, והוא לא נמנה עמהן!

שלא הלך, אלא חיסר עצמו מאותו המנין, ששוב אינו יכול להימנות איתם כדי למלאות את החסרון שהחסיר.

תניא נמי הכי: "מעוות לא יוכל לתקון", זה מי שביטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של ערבית.

או שביטל תפלה של שחרית או תפלה של ערבית. (14)

זה מביא קרבן נפרד, ולא נקטה הגמרא לשון "שתיים בלילה ואחת ביום" אלא מפני שעל כך דיבר רבי יוחנן.

13. כתבו התוספות שבר הי חי, גר היה, ועל שם

שניתוסף לאברהם ושרה ה"א לשמם [אברם נקרא אברהם, ושרי נקראה שרה], נקרא הוא "בן הי חי", כלומר: בן אברהם ושרה.

14. אגב דנקט גבי קריאת שמע שחרית וערבית

"וחסרון לא יוכל להימנות", זה שנמנו חבריו לדבר מצוה, והוא לא נמנה עמהן.

אמר הקשה ליה בר הי הי להלל:

מאי דכתיב: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלהים לאשר לא עבדו".

והרי היינו "צדיק" היינו "עובד אלהים"? !
והיינו "רשע" היינו "אשר לא עבדו"? !

אמר ליה הלל לבר הי הי:

לא כדבריך שרק "עובד אלהים" הוא הצדיק, ואילו "אשר לא עבדו" הוא רשע.

אלא: הן "עבדו" והן "לא עבדו" – תרווייהו צדיקי גמורי נינהו!

ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים בלבד, והוא נקרא "אשר לא עבדו", לשונה פרקו מאה ואחד פעמים, והוא נקרא "עובד אלהים", מפני שעבדו יותר. (15)

אמר ליה בר הי הי להלל: וכי משום חד זימנא [פעם אחת בלבד שלא שנה זה כמו עובד האלהים] קרי ליה "לא עבדו"? !

אמר ליה הלל לבר הי הי: אין, אכן כך הוא! שהרי צא ולמד משוק של חמריין הנשכרים עם חמוריהם, שאם תשכירם למהלך עשרה פרסי [פרסאות] יישכרו לך בזוזא, ואילו ללכת בו חד עשר פרסי שאינו אלא פרסה אחת יותר מעשרה, יישכרו לך בתרי זוזי, כפול ממחיר עשרה פרסי. (16)

אמר ליה אליהו לבר הי הי, ואמרי לה לרבי אלעזר: מאי דכתיב: הנה צרפתיך [זקקתיך] ולא בכסף בחרתיך בכור עוני [לא על ידי אור של גיהינום, כצורף הכסף באור, אלא בחרתי לך כור – כלי שצורפין בו – עוני כדי לצרפו בן]. (17)

מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות, כדי שיהיה לבם שבור, וכוונתם לשמים, ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו [ר"ח].

אמר שמואל, ואיתימא רב יוסף: היינו דאמרי אינשי: יאה עניותא ליהודאי, כי ברזא פומקא לפוסיא חירא. יפה העניות ליהודים, כרצועה [תוספות] אדומה לסוס לבן, שגלוי וידוע לפני הקב"ה כשמרבין

נקט כן גבי תפילה ולא כלל גם את תפלת המנחה, מהרש"א.

15. ראשי התיבות של עובד אלהים לאשר [לא עבדו], עולה בגימטריא מאה ואחד, ואילו ראשי התיבות של לא עבדו, עולה מאה, מהרש"א.

16. כתב בספר ענף יוסף בשם הקדמת קהלת יעקב בביאור הענין, כי מהלך אדם ביום עשר פרסאות, וזה דרך כל החמריין הנשכרין. ואילו הנשכר לאחד עשר פרסאות הרי הוא עושה יותר

מכפי כחו ורגילותו, ועל כן שכרו כפול. וכן השונה פרקו מאה פעמים כך היה דרכם, ומחויב בזה לבל יתחייב בנפשו בשוכחו דבר ממשנתו. אבל המוסיף יותר מכפי רגילותו, מורה על אהבת התורה, ודומה למה שאמר עוד בן הי הי: לפום צערא אגרא.

וראה במהרש"א ביאור אחר.

17. במהרש"א כתב על פירושו של רש"י שהוא דחוק, כי היה לו לומר: צרפתיך ולא "ככסף". ולפיכך פירש גם את תחילת הפסוק על

עושר, בועטין בו. שנאמר: וישמן ישורון ויבעט, [ר"ח].⁽¹⁸⁾

שנינו במשנה: רבי שמעון בן מנסייא אומר: אי זה הוא מעוות לא יוכל לתקון, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר:

ודייקנין: הוליד ממזר אין, אכן אין לו תקנה בתשובה. אבל הבא על אשת איש ולא הוליד, אלא רק גרם לאוסרה על בעלה, לא נאמר עליו שאין לו תקנה.

והא תניא לא כן: רבי שמעון בן מנסייא אומר: גונב אדם, אפשר שיחזיר גנבו ויתקן, גוזל אדם, אפשר שיחזיר גזלו ויתקן, אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה – נטרד מן העולם וחלך לו, אין לו עוד תשובה, לפי שעשה דבר שאין לו רפואה.

רבי שמעון בן יוחי אומר: אין אומר אדם למשרתיו: "בקרו גמל זה" או "בקרו חזיר זה" לקרבן, שמא נפל בו מום, ונתקלקל. כיון שאלו, מתחילתם אינם ראויים לקרבן. כלומר: מי שהוא מעוות ומקולקל מתחלתו אין זה "מעוות" לא יוכל לתקון.

אלא כך אומר: בקרו טלה! שהטלה כשר לקרבן, ולכן יש לבקרו אם יש בו מום ונתקלקל.

כלומר: העוות והקלקול שייך רק במי שהיה טוב מתחלתו, ונתקלקל.

ואי זה ה"מעוות" שאינו יכול לתקון: זה תלמיד חכם שפירש מן התורה.

רבי יהודה בן לקיש אמר: כל תלמיד חכם שפירש מן התורה, עליו הכתוב אומר: בצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו.

ואומר: מזה מצאו אבותיכם בי עול, כי רחקו מעליי.

הרי למדנו כי לדעת רבי שמעון בן מנסייא אפילו אם רק אסרה על בעלה ולא הוליד ממנה ממזר אין לו תקנה בתשובה.

ומשנינן: לא קשיא:

כאן – שאמרנו: לא הוליד ממנה יש לו תקנה – מיירי בבא על אחותו, שהיא אמנם ערוה עליו, אך היא פנויה, שאינה נאסרת על שום אדם בביאתו.

כאן – שאמרנו: אפילו לא הוליד ממנה אין לו תקנה – בבא על אשת איש הנאסרת על בעלה.

ואי בעית אימא, הא והא באשת איש, ולא קשיא:

כאן – שאמרנו: לא הוליד ממנה יש לו תקנה –

העוני, כלומר: צרפתיך על ידי "ולא בכסף" שלא יהיה להם עשירות, שבכל מקום נקראת העשירות על שם הכסף.

18. בספר עץ יוסף הקשה בשם ספר קול יעקב: הרי יותר היה לו לדמותו לתכשיט כסף וזהב.

וביאר, שתכשיט כסף וזהב נאה הוא מצד עצמו, מה שאין כן רצועה אדומה אינה נאה בעצמותה, והיופי הוא בשילוב שבין הרצועה האדומה ובין הסוס הלבן, וכן הוא העניות וישראל.